

3. A kötetben található tanulmányok jelentős része az ómagyar kori helynévtörténethez kapcsolható, így tematikailag meglehetősen egységesnek mondható. Ezenkívül fontos szerepet kap a kutatási módszerek és szemléletmódok bemutatása és szemléltetése, ami együtt jár azzal, hogy a tanulmányok rendszerint egy-egy nagyobb lélegzetvételű kutatás aktualitásait, újabb eredményeit mutatják be. A tanulmányok mindegyikéhez gazdag szakirodalmi jegyzék tartozik, segítve az olvasót az esetleges további elmélyülésben.

HORVÁTH BRIGITTA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7861-0824>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Onoma 57. (2022)

Szerkesztő: OLIVIU FELECAN. The International Council
of Onomastic Sciences, Uppsala. 368 lap

1. Az *Onoma 57.* számában megjelenő írások első, tematikus egysége a 27., krakkói ICOS-kongresszuson, a nyugati szláv országok (Lengyelország, Csehország, Szlovákia) névkutatásával foglalkozó szimpóziumon elhangzott tíz előadás írott változatát tartalmazza. Ezek közé a vendégszerkesztők (URSZULA BIJAK, IVETA VALENTOVÁ és MILAN HARVALÍK) két, ukrán névanyaggal foglalkozó tanulmányt is beillesztettek – annak ellenére, hogy az ukrán keleti szláv nyelv –, ilyen módon igyekezve támogatni az ukrán tudományosságot és kifejezni szolidaritásukat.

2. MATS WAHLBERG előszavát (2) követően a tematikus rész bevezetőjét olvashatjuk a vendégszerkesztőktől (10–13), majd következnek sorrendben a lengyel, szlovák, cseh és ukrán szerzők tanulmányai.

2.1. HALSZKA GÓRNY írása (15–31) a lengyel személynévkutatás utóbbi mintegy száz évét foglalja össze vázlatosan a hagyományos etimológiai, motivációs, strukturális-szemantikai elemzésektől a szociolingvisztikai, kognitív és kulturális megközelítésekig.

URSZULA BIJAK cikkének (33–52) célja, hogy megismertesse a nemzetközi névkutató közösséggel a lengyel helynévkutatás 20–21. századi történetét, főbb eredményeit, jelenlegi helyzetét és kutatási perspektíváit. A szerző bemutatja a lengyel helynévkutatás főbb központjait, valamint a legjelentősebb lexikográfiai munkákat és helynévtani monográfiákat. Az újabb munkákat kritikailag is elemzi, elsősorban azok módszertanára koncentrálva, és arra a következtetésre jut, hogy az új megközelítések nincsenek túlsúlyban, inkább a hagyományos történeti-etimológiai módszerek hasznos kiegészítéseként vannak jelen.

ARTUR GALKOWSKI munkája (53–72) érdekes leírást ad a névtan új, dinamikus növekedő részterületének, a krematonomasztikának (vagyis a krematonimák, azaz eseményeket, intézményeket stb. jelölő tulajdonnevek kutatásának) a fejlődéséről. A szerző definiálja is az e területen használt főbb fogalmakat a jelentősebb eredmények, valamint a fejlődési lehetőségek, irányok bemutatása előtt.

A lengyel irodalmi névadás kutatásának kezdete 1953-ra tehető, akkor jelent meg az első ilyen témájú cikk (a 18. századi lengyel vígjáték szereplőinek nevééről). MAGDALENA GRAF bemutatja ennek a részdiszciplínának a fejlesztési irányait, leginkább az interdiszciplináris megközelítést javasolva (73–86).

2.2. A szlovák névkutatás részéről IVETA VALENTOVÁ és ĽUBOR KRÁLIK cikke (87–103) a VINCENT BLANÁR által kidolgozott tulajdonnév-elméletet mutatja be, amely a szlovák névtani iskola elméleti alapja. Röviden leírják a tulajdonnévanyag modellezésének módszertanát, amelyet főleg a közép-szlovákiai ún. élő (nem hivatalos) személynévanyagra alkalmaznak. A szerzők továbbá jellemzik a legfontosabb elemző és szintetizáló tanulmányokat, a szlovák személynévrendszer keletkezéséről és fejlődéséről szóló monografikus és lexikográfiai munkákat Szlovákiára és más országokbeli (főleg a mai magyarországi és szerbiai) szlovák nyelvű közösségekre vonatkozólag.

JURAJ HLADKÝ és ANDREJ ZÁVODNÝ a szlovák helynévkutatást állítja cikke középpontjába (105–117). A szerzők ismertetik a szlovák helynévtan legfontosabb műveit, elsősorban VLADIMÍR ŠMILAUER, JÁN STANISLAV és BRANISLAV VARSÍK munkásságára koncentrálnak. Megállapítják, hogy egy összefoglaló, szintetizáló munka ebben a tárgykörben még várat magára. A szerzők két aktuális helynévi projektet is bemutatnak, amelyek a mikrotoponimák, főleg a víznevek névanyagához kötődnek. A víznevek kutatása és feldolgozása Szlovákiában a Szlovák Névtani Bizottság Hydronymia Slovaciae című hosszú távú projektje keretében, a nagyobb folyók vízgyűjtő területei szerint zajlik. A kutatás a folyó- és állóvizek kutatását célzó Hydronymia Europaea nemzetközi projekt módszertani elvein alapul. Eddig a Közép-Szlovákiából, valamint Nyugat- és Kelet-Szlovákia nagy részéből származó vízneveket dolgozták fel átfogóan.

MÁRIA IMRICHOVÁ és VERONIKA GONDEKOVÁ a krematonimák szlovákiai kutatását foglalja össze (119–135). Olyan szlovák nyelvészek tanulmányait tekintik át, akik a krematonimák keletkezésének motivációival, valamint e nevek osztályozásával és helyesírásával foglalkoznak. Különösen a vállalatok neveivel foglalkozó irodalmat és egy jelenlegi, a krematonimák névadási modelljeit tanulmányozó projektet mutatnak be részletesen.

2.3. A cseh névkutatást bemutató cikkek szerzői három szempontból közelítenek a tulajdonnevek vizsgálatához: nyelvi (MILAN HARVALÍK), historiográfiai (JIRÍ MARTÍNEK) és földrajzi-kartográfiai (IRENA ŠVEHLOVÁ) megközelítésekből.

MILAN HARVALÍK cikke (137–152) a cseh névkutatásnak a 20. század második felében bekövetkezett fejlődésére összpontosít: akkoriban vált ugyanis a névtudomány Csehországban a történelem segédtudományából modern nyelvtudományi diszciplínává VLADIMÍR ŠMILAUERnek és követőinek köszönhetően. A szerző bemutatja, hogyan sikerült elérni egy minőségileg új szakaszt Csehországban a tulajdonnevek tanulmányozásában a névelmélet és a módszertan fejlődésének köszönhetően. A cikk célja az is, hogy a cseh névkutatás legnagyobb személyiségeire és műveikre emlékeztessen.

JIRÍ MARTÍNEK cikke (153–164) a névtan szerepét vizsgálja a cseh történetírásban, a fő hangsúlyt a névtudománynak a történeti földrajzhoz és különösen annak településtörténeti rész tudományához való hozzájárulására helyezve. A szöveg második része a helynevek változásait a cseh társadalom fejlődésével, valamint történelmi, politikai, gazdasági és kulturális eseményekkel összefüggésben vizsgáló munkákra koncentrálnak.

IRENA ŠVEHLOVÁ munkája (165–178) a földrajzi nevek standardizálása érdekében Csehországban tett erőfeszítéseket mutatja be. Részletesen ismerteti a mai Csehország területén található helynevek egységesítésének szakaszait a független Csehszlovákia 1918-as létrejöttétől napjainkig; azoknak a szakbizottságoknak a munkáját, amelyeket a földrajzi nevek egységesítésének céljával hoztak létre, valamint a legfontosabb személyiségeket, akik részt vettek e munkában.

2.4. A két ukrán szerző írása az ukrán településnevek vizsgálatát, valamint az ukrán katonák és parancsnokok körében 2014–2022 között használt nemhivatalos neveket mutatja be.

YAROSLAV REDKVA és MICHAEL LUKASHCHUK cikke (179–196) az ukrán településnevek kutatásának történetét tekinti át az elmúlt 60 évre visszamenőleg, több mint egy tucatot tárgyalva a jelentősebb ukrán helynévtani monográfiák közül. Ha az ukrán helynevek kutatásának regionális trendje folytatódik, az a szerzők véleménye szerint a jövőben lehetővé teheti majd egy országos projekt megindítását.

HALYNA MATSYUK szociolingvisztikai megközelítésű tanulmánya (197–213) egy sok szempontból aktuális kutatás eredményét mutatja be: az orosz–ukrán háborúban részt vevő katonák és parancsnokok által használt úgynevezett hívóneveket, azaz egyfajta nem hivatalos neveket elemez, illetve vet össze katonai ragadványnevekkel, korábbi időszakból is válogatva.

3. A kötet négy további, a szláv tematikához nem kapcsolódó tanulmányt is tartalmaz; ezek változatos témákat mutatnak be a névtan különböző területeiről (217–287).

RICHARD COATES munkája (217–226) két olyan fogalomról szól, amelyeket jelölő terminusok nem jelennek meg az ICOS terminológiai adatbázisának a tanulmány írásakor aktuális (2022. szeptemberi) angol nyelvű változatában. A hiányosságok pótlására két, minimális adaptációval elvileg több nyelven is használható kifejezést javasol, megadva azok definícióját is. A *dionym* e szerint egy tulajdonnévből eredő kifejezés, közszó vagy másik tulajdonnév, a *nomabilia* pedig azoknak az entitásoknak, illetve entitáskategóriáknak a megnevezésére szolgálhatna, amelyek – kulturálisan elvárt vagy megengedett módon – potenciálisan nevet kaphatnak.

YOLANDA GUILLERMINA LÓPEZ FRANCO Mexikóváros környéki katolikus keresztnevadási modelleket vizsgál cikkében (227–246). Megállapítja, hogy 1960-ban a mexikóiak még mindig főként a martirológiumból és a liturgikus naptárból választották a keresztnéveket, csak később váltak jellemzőbbé a névadás más típusú, más területekről jól ismert trendjei, mint a névdivat követése és a keresztnév örökítése.

JEAN-FRANÇOIS MIGNOT írása (247–266) abból a tényből indul ki, hogy a *Mohamed* név a mai Franciaország húsz leggyakrabban adott fiúneve között van. A cikk összehasonlítja az Európában és a Maghrebben (Marokkóban, Algériában és Tunéziában) általánosan használt egyénneveket: míg a legtöbb maghrebi egyénnév arab eredetű és áttetsző, Európában a legtöbb egyénnév a héberből, az ógörögből vagy a latinból származik, így szemantikailag nem áttetsző. Mindkét régió neveinek tipikus forrásai a szent könyvek (a Biblia és a Korán) és a vallástörténet (keresztény szentek és mártírok; Mohamed rokonai és utódai), de a Maghrebben sokkal több a világi név, mint Európában. Az Európából és a Maghrebből származó személyek neveinek állománya a francia gyarmatosítás idején is elkülönült a térségben, és a mai Franciaországban is ez a helyzet.

GOD’S GIFT OGBAN UWEN és JULIET NKANE EKPANG tanulmánya (267–284) a Nigériában élő erei nép személynévadásának jellemzőit tárja fel szociolingvisztikai szempontból. A szerzők

a neveket azon társadalmi kontextusok figyelembevételével vizsgálják, amelyekben adják és használják őket. Az adatok megfigyelések és félig strukturált interjúk során keletkeztek 36 résztvevő bevonásával, célzott mintavétellel.

4. Zárásul kilenc, nemrég megjelent névtani témájú könyv ismertetése olvasható (287–359), valamint egy-egy nekrológ a dél-afrikai Siebert (azaz Bertie) Neethlingről és a német származású, szintén a közelmúltban elhunyt kanadai Wolfgang Peter Ahrensről (359–368).

5. Összegezve megállapítható, hogy a névtan sikeresen fejlődik a nyugati szláv országokban. Segéd tudományból a nyelvészet rész tudományává vált, tanulmányozva a sajátos névadó rendszerek eredetét és működését, elemezve a sajátos társadalmi, időbeli és helyi viszonyokat és e rendszerek egyedi elemeit. A nyugati szláv névtanra jellemző az interdiszciplinaritás és az együttműködés más nyelvészeti és nem nyelvészeti tudományágakkal sajátos kutatási anyaga, kutatási tevékenységének tematikus sokszínűsége, speciális névtani folyóiratai, számos publikációja, valamint a felsőoktatással való állandó és hatékony kapcsolata révén.

BÉNYEI ÁGNES

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-0797-031X>

Nyíregyházi Egyetem

Names. A Journal of Onomastics 70. (2022)

Szerkesztő: IMAN M. NICK. Pitt Open Library Publishing, Pittsburgh. 262 lap

Az 1952-ben alapított, a világhálón mára minden számával szabadon hozzáférhető amerikai névtani folyóirat 70. évfolyama a korábbiakhoz hasonlóan négy számot foglal magába, s a névtudomány területeinek széles köréből sorakoztat föl munkákat. A számonként négy, összesen tizenhat tanulmány mellett a folyóirat hagyományosan közöl recenziókat és egyéb írásokat is. Az alábbiakban rovatonként haladva olvasható a folyóirat 2022-es évfolyamának ismertetése.

1. Tanulmányok. Az első szám YLIANA V. RODRÍGUEZnek a Falkland-szigeteki spanyol helynévanyagot bemutató és osztályozó tanulmányával kezdődik (1–8). A második tanulmányban AINSLEY HAWTHORN a *Juanita* név népszerűvé válásának állomásait és társadalmi vonatkozású okait igyekszik feltárni Új-Fundland egyénnévállományában (9–18). JARMO HARRI JANTUNEN, TERHI AINIALA, SALLA JOKELA és JENNY TARVAINEN közös, névszociológiai kiindulású, interdiszciplináris kutatása olyan diskurzusokat vizsgál nagy mintán, amelyek három finn település – Helsinki, Espoo és Vantaa – nevei köré szerveződnek (19–39). Ezt követően a tulajdonnevek jelentésének általános problematikáját és más névelméleti kérdéseket jár körül NGUYEN VIET KHOA a vietnámi nyelv és tulajdonnévhasználat szemszögéből (40–49).

Az évfolyam második számában NAILE SARMAŞIK Mervyn Peake Gormenghast-trilógiájának török fordítását vizsgálja a névfordítás eszközeire fókuszálva (1–10). A szám második tanulmányában Nagyszeben mai és történeti utcaneveit, valamint a város közterületi helynévanyagát értékeli MIHAI S. RUSU a névadás alapjául szolgáló személynevek nemi megoszlása szempontjából (11–25). MUTEB ALQARNI a szaúd-arábiai macskanévadási